

זמירה בכרמים בשמיטה

ראשי פרקים

הקדמה

א. מהות הזמירה בכרם

ב. הפתרונות השונים שניתנו כמהלך השנים

ג. הזמירה למעשה בשמיטה תשנ"ד

1. עבודה על ידי נוכרי

2. זמירה על ידי זמרת (מכונת חיתוך וזמירה)

3. החיתוך המוקדם (פרה־זמירה) האם נחשב כזמירה דאורייתא?

4. סילוק זמורות (פיסוג) האם נחשב כזמירה?

סיכום

הקדמה

מלאכת הזמירה בכרם אסורה לכל הדעות מהתורה, שנאמר "וכרמך לא תזמור" (ויקרא פרק כה פסוק ד), ופוסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק א הלכה ב) שהזומר בשביעית חייב מלקות. אולם מבחינה חקלאית מלאכת הזמירה הינה מלאכה חשובה והכרחית, והימנעות מזמירה תגרום נזק רב לגפן וליבול.

אמנם בשנים האחרונות מנסים לפתח גפנים שבהם בצורה קבועה יגדלו ללא זמירה או בזמירה חלקית, אבל בכרם רגיל שבו בכל שנה זומרים בצורה מדוקדקת מניעת זמירה עלולה לגרום לנזק קשה ולעתים ללא תקנה.

נציין שבזמן האחרון ניסו במספר מקומות בארץ לזמור זמירה מוקדמת (בשישית), כלומר זמירה לפני שהגפן השירה את עליה ולפני שנכנסה לתרדמת

חורף, ומבדיקות שנעשו התברר שבזנים מסוימים הפגיעה לא היתה משמעותית במיוחד. אולם פתרון זה לא ניתן לביצוע בכל מקום מכמה סיבות:

א. חלק גדול מהכרמים נבצר אחרי ראש השנה (הדבר תלוי בזן ובמידת החום), או בסמוך מאוד לראש השנה כך שמבחינה טכנית לא יכולים לזמור לפני ראש השנה.

ב. מניסיון שנעשה במושב יונתן במספר שורות לזמור לפני ראש השנה ואפילו זמירה חלקית התברר שבגלל החום ועומק מי התהום (הגבוהים) לבלבו הגפנים והוציאו זמורות חדשות עוד לפני החורף, לפני שהספיקו "להעצות", תוצאה שתביא לבלוב חלש מאוד באביב ולאפשרות לתמותת חלק מזמורות הגפן, וברור שההנבה תיפגע בצורה משמעותית.

א. מהות הזמירה בכרם

בכרמי היין נטועים הגפנים בשורות ישרות, ובצפיפות גדולה. בין הגפנים ישנם עמודים שעליהם מתוחים חוטים בגבהים שונים. את הגפן מייצבים כך שמכל גפן יוצאות שתי זרועות הנשענות על החוט התחתון ומזרועות אלו יוצאות הזמורות המודלות על גבי החוטים העליונים.

את הזמירה מבצעים אחרי שהגפן נכנסת לתרדמה, באמצע החורף. בזמירה ישנם מספר שלבים:

א. פרה־זמירה - בשלב זה חותכים את הזמורות בגובה שווה בעזרת מסור או מכונת זמירה (זמרת). שלב זה נועד להקל את הזמירה בהמשך ומטרתו לסלק את זמורות הגפן הארוכות ובכך לגלות את זרועות הגפן ולאפשר גישה נוחה יותר של הזומר לגפנים. לאחר פעולת החיתוך מסירים מעל החוטים את הזמורות כך שנשארים על הזרועות זמורות באורך של כ- 15-20 ס"מ.

ב. הסרת חלק מהזמורות עד לבסיס הזרוע כך שיישארו על הזרועות מספר זמורות קטן (תלוי באורך הזרוע ובסוג הגפן), שמהן אנו מעוניינים שייצאו זמורות חדשות בשנה הבאה.

ג. קיצור הזמורות עד לגובה 2-3 עיניים (המקום ממנו ייצאו הזמורות החדשות). יש לציין ששלב ב, ג נעשים בדרך כלל ביחד, ואנו חילקנו אותם כדי לדון בכל מעשה לגופו. כמו כן ישנם מספר מועט של גפנים מזנים שונים שבהם לא מתבצעת פרה־זמירה ומסתפקים בשלבים ב ו-ג בלבד.

הימנעות מביצוע הזמירה, או אפילו הימנעות משלב אחד, כלומר שיקצרו את הזמורות ולא יסירו חלק מהזמורות לגמרי, או שיסירו חלק מהזמורות לגמרי ולא יקצרו את השאר, יביא לחוסר איזון בצמיחה. התארכות הזמורות תביא לצימוח רחוק מהזרוע שיביא ליבול נמוך ולא איכותי, ויתכן שיפגע גם במבנה הגפן בעתיד. (עוד על צורות הזמירה השונות והרקע המקצועי ניתן לקרוא במאמרו של ד"ר משה זקס בירחון הליכות שדה מספר 47).

ב. הפתרונות השונים שניתנו במהלך השנים

לאחר שציינתי בהקדמה את הנזק שעלול להיגרם בעקבות מניעת זמירה עולה השאלה מדוע לא בא הנושא לידי ביטוי בפוסקים.

במאמרו מגיע ד"ר זקס למסקנה שהתשובה לדבר היא ההבדל בצורת הגידול בין ימינו לימי קדם. בימינו מנסים להפיק את מקסימום היבול, ברמה הטובה ביותר ובשטח הקטן ביותר, דבר המביא לצפיפות גדולה בגפנים שאינו מאפשר לגפן להתפתח בצורה רגילה. כמו כן ישנם שינויים רבים בצורת ההדליה ובצורת הזמירה. מקור להבדל זה נמצא בשבת הארץ קונטרס אחרון יא, שם מציין הרב את ההבדל בצורת הזמירה ובתכליתה בין ימינו לדורות הקודמים.

ללא ספק גם בשנים עברו ההימנעות מזמירה גרמה נזק, אבל הנזק היה מועט ובר תיקון.

בימינו ניתנו מספר פתרונות שהמכנה המשותף ביניהם הוא שינוי בצורת הזמירה. למעשה בהוראות הרבנות הראשית משנים קודמות ניתנו מספר הוראות, וההבדל ביניהן הוא השינוי היותר גדול.

לקראת שנת השמיטה תשי"ט נאמר בחוזר ג סעיף ט (כצאת השנה עמוד ל): "זמירת הגפנים כשזה נעשה לשם הארכת קיום העץ, והיינו שכל הענפים נקצצים, צריכה להיעשות בשינוי בצורת החתך (אם נהוג לעשות ישר יעשה אלכסוני)".

ובחוזר יג (עמוד ג) מוזכרים מספר שינויים נוספים:

- א. זמירה בשלבים על ידי לחיצה שתביא ליבוש הזמורה ואחר כך להפרדתה.
 - ב. (שצויין שם שהוא פחות נאות מבחינת ההלכה) לפחות או להוסיף עין אחת מהרגיל בכול השנים ולעשות את החתך באלכסון.
- בהליכות שדה 47 מובאת עדות מאת אחד הכורמים מחפץ חיים שמעיד על צורת הזמירה בחפץ חיים בחיי החזון איש בשנת תשי"ב.

הם גזמו בשלושה שלבים:

- א. קיצוץ הענפים הרצויים עד לאורך 15-20 ס"מ (במקום 5-8) על ידי עובדים מקצועיים.
 - ב. הורדת ענפים המיותרים על ידי עובדים בלתי מקצועיים עד לבסיסם.
 - ג. הורדת עיניים ביד בתחילת הלבוב והעמדתן על המספר הרצוי באופן זה. כמו כן מזכיר הכורם את צורת עבודתם בשמיטה תשי"ט, לאחר פטירתו של החזון איש. גם בשנה זו נערכה הזמירה בשלושה שלבים:
 - א. תספורת, קיצור כל הזמורות עד לגובה 15-20 ס"מ.
 - ב. הסרת הזמורות המיותרות על ידי עובדים מקצועיים.
 - ג. הורדת עיניים מיותרות.
- סקירה על הפתרונות השונים ועל החסרונות שבכל פתרון ניתן לקרוא בספרו של הרב זאב וייטמן, לקראת שמיטה ממלכתית (פרק ג).

ג. הזמירה למעשה בשמיטה תשנ"ד

- אציג בזאת את צורת הזמירה בה נהגנו השנה בכרמי מושב יונתן שברמת הגולן בהתייעצות עם רבנים מובהקים, ואנסה להבהיר את המקורות ההלכתיים למעשינו.
- א. כל הזמירה נעשית על ידי נוכרי.
 - ב. בשלב הראשון נעשה פרה־זמירה, כלומר חיתוך מוקדם ואחיד של כל הזמורות על ידי זמרת המופעלת על ידי גוי, או במקומות שהדבר אינו אפשרי בגלל צורת הכרם ונתוני קרקע על ידי מסורים שחתכו בגובה אחיד ובקו ישר את הגפנים.
 - ג. לאחר הפרה־זמירה הוסרו הזמורות החתוכות מעל גבי חוטי ההדליה.
 - ד. סילוק הזמורות המיותרות עד לבסיסם נעשה גם כן על ידי נוכרי.
- פעולת הזמירה שהיא חיתוך הזמורות עד לגובה 2-3 עיניים אינה נעשית בשמיטה, ולא נגעו בזמורות לאחר שנחתכו בפרה־זמירה כך שהם נשארו בגובה 15-20 ס"מ.
- יש לציין שכיוון שהזמורות נחתכות בגובה אחיד ישנן זמורות (אילו שיוצאות מתחתית הזרוע) שנחתכו רק בקצה ונשארו ארוכות מאוד.
- עלינו לבחון את הדברים בכמה נושאים:
1. היתר מלאכה על ידי נוכרי.

2. יתרון זמירה בזמרת.

3. האם הפרה־זמירה הינה מלאכה האסורה מדאורייתא.

4. פעולת סילוק הזמורות האם נחשבת כזמירה.

בזמירה זו ישנם מספר יתרונות על פני הזמירה שנעשתה בחפץ חיים בשנת תשי"ט: א. מלאכה על ידי נוכרי. ב. חיתוך הפרה־זמירה (גם שם משמע שנעשה מעין חיתוך זה, הנקרא בלשונם תספורת, אולם השאלה כיצד זמרו בזמנם בכל שנה והאם נעשתה תספורת בכל שנה או בשמיטה לבד). ג. שימוש בזמרת מכנית החותכת את הזמורות ללא מגע אדם ותוך כדי נסיעה בטרקטור.

1. עבודה על ידי נוכרי

הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה א: "מצוות עשה לשבות בשנה השביעית מעבודת הארץ ועבודת האילן שנאמר ושבתה הארץ שבת לה', ונאמר בחריש ובקציר תשבות, וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה, שנאמר שדך לא תורע וכרמך לא תזמור".

כלומר בשביעית יש מצות עשה "ושבתה הארץ", ואיסור לא תעשה "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור". וכתבו הרש"ל (בבא מציעא דף צ עמוד א) ומנחת חינוך שיש איסור בעבודת הארץ גם אם נעבדת על ידי עובד כוכבים משום "ושבתה הארץ". ולכן אסור להניח לגוי לעשות עבודה בקרקע של ישראל, והמניח לעכו"ם לעשות עבודה בשדהו לא רק שעושה עבירה בעצמו אלא שמכשיל בזה את כל ישראל שיהיו מבטלים על ידי מצות "ושבתה הארץ".

והרב קוק זצ"ל בקונטרס אחרון אות א חולק ואומר שאין בכך אלא איסור דרבנן שנאסר משום אמירה לנוכרי, ומסביר את דברי הרמב"ם שרק במקום שבר חיובא עובד הוא מבטל מצות "ושבתה הארץ". ומדייק בלשון הרמב"ם "מצות עשה לשבת מעבודת הארץ" ולא נאמר "שתשבות הארץ". וכן פסקו המהרי"ט חלק ב יורה דעה סימן נב ופאת השולחן סימן כג סעיף טו בית ישראל סעיף קטן לא.

יש לציין שיש שסברו שאם מניח הישראל לנוכרי לעבוד בשדהו עובר גם בלא תעשה, והוכיחו דבריהם שלא נאמר "לא תורע שדך" אלא "שדך לא תורע", כלומר החיוב על השדה ולא על הזריעה, ועיין בתשובת הרב פרנק שדחה דבריהם.

אם כן לסיכום לדעת הפוסקים אם נעשית העבודה על ידי נוכרי לא עוברים על איסור, ולחלקם גם לא על העשה.

עיין באריכות בספר מעדני ארץ להגרש"ז אוירבך פרק ג שביאר העניין בהרחבה.

2. זמירה על ידי זמרת (מכונת חיתוך וזמירה)
לשם דיון בסוגיה זאת עלי לפרט תחילה את אופן פעולת הזמרת.

הזמרת הינה כלי המורכב על טרקטור והינה מערכת סכינים אנכיים ואופקיים. את הסכינים מכוונים לפני הכניסה לשורה לגובה הרצוי וכך על ידי נסיעה בטרקטור לאורך השורה נחתכות זמורות הגפן בכל הכוונים. יש לציין שברגע שהזמרת מגיע לעמוד תמיכה היא נפתחת ואחר כך חוזרת לגובה הרצוי. בדרך כלל הפעולה נעשית ללא התערבות אדם.

ישנה זמרת אחרת פחות משוכללת המורכבת משני סכינים אחד אופקי ואחד אנכי שמכוונים לגובה הרצוי וחותכים את הגפן רק מצד אחד. אחר כך עובר הטרקטור לצדה השני של השורה ועושה פעולה זהה.

יש לשאול האם זמירה על ידי הזמרת הנהוגה על ידי נהג הטרקטור נחשבת כגרמא.

בחזור הרבנות הראשית לחקלאים משנת תשי"א לקראת שמיטה תשי"ב נאמר: "היתר זריעה צריכה להיות על ידי מכונת זריעה המונעת על ידי בהמות, במקרה שאין אפשרות להשתמש בבהמה אפשר להשתמש בטרקטור" (בצאת השנה עמוד פז הערה ב). וכך הורה הרב גורן (מאורות 1 עמוד 8-14) לזרוע על ידי טרקטור במקומות שמקפידים שלא להעסיק נוכרים.

להוראה זאת רבו המתנגדים, וכתב החזון איש (שבועית סימן כה אות לח): "שאיין שינוי בצורת הזריעה ובצורת החרישה אלא אדם הכין השתלשלות אמצעיות בין מעשיו לעצם הזריעה... הרי זה בכלל אב הזריעה. ומכאן לחורש במכונה שמתנעה על ידי קיטור או חשמל ואדם מכוון אותה שתהלך לפי תלמי השדה, אף אם אין כאן כוח האדם בעצם החרישה במכונה היא כלי האומנות של האדם ועמידת המכונה על השדה וכוון הפרקים של המכונה לצורך החרישה זוהי מלאכת חרישה וחייב עליה חטאת". גם הרב גורן כתב במסקנה שאין להסתמך על הוראה זאת ויש להתקין מכשיר גרמא בטרקטור.

כמו כן ידועה התנגדותו של הראשל"צ הרב"צ עזיאל (התורה והמדינה ד עמוד קמא) שכתב שמלאכה הנעשית במכונה כמוה כעבודה הנעשית בידיים. וכך פסק הראשל"צ הגר"מ אליהו שליט"א.

והגרצ"פ פרנק זצ"ל (הר צבי זרעים חלק ב סימן לב"ג) וכן הרב הרצוג זצ"ל (תורה ומדינה כרך ד עמוד קלח) הסתפקו בהיתר ובשאלה האם יש לדמות פעולת

אדם על ידי הפעלת טרקטור לפעולת בהמה שיש לה דעה ויכולת עצמית לעשות מלאכה, וכן בשאלה האם על ידי מלאכה בגרמא פטורים גם מהעשה "ושבתה הארץ". ויש לדון ברעת החזון איש, שאסר זריעה וחרישה על ידי בהמה כיוון שזו דרך עבודתה בכל השנים, אולי בזמירה שדרכה להיעשות על ידי האדם יסכים שכנעשית על ידי בהמה נחשבת כגרמא.

לסיכום: ברור שאין להסתמך על היתר הגרמא לעשיית מלאכה דאורייתא כזמירה, אולם אפשר להביא מכאן סמך נוסף להיתר ובמיוחד שאת הטרקטור והזמרת מפעיל נוכרי.

3. החיתוך המוקדם (פרה-זמירה) האם נחשב כזמירה דאורייתא? לשם ברור סוגיה זאת נעיין במקורות שבהם הותרה הזמירה בשביעית, ונסה להשוות את הזמירות.

זומר לעקל בית הבד:

בגרמא במסכת סנהדרין דף כו עמוד א: "תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי, אמר להן כהן וזמר, אמרו לו יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך. אמר להם הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות".

מהגרמא נראה שאדם שזומר לצורך שימוש בעצים אינו נחשב כזומר והדבר מותר וכל בעייתו של ריש לקיש היתה חוסר הביטחון המוחלט שאמנם הזמירה שומר אותו אדם היתה באמת לצורך העצים.

התוספות (דיבור המתחיל לעקל) שואל דמה בכך שצריך לעצים, הרי מכל מקום משביח את הכרם, וכמו שמצאנו בהלכות שבת שהזומר וצריך לעצים חייב שתיים, משום קוצר ומשום נוטע, אם כן גם כאן יתחייב משום זומר אף על פי שכוונתו לצורך העצים?

ומתריץ שזומר בצורה כזאת שקשה לגפן, ולכן אין לחייבו משום נוטע, והדבר שונה משבת ששם נאסרה מלאכת מחשבת והדבר תלוי בכוונתו ואילו בשביעית אין לאסור אלא אם כן משביח הקרקע.

אם כן לדעת התוספות אפילו זמירה שכל כוונתה לצורך העצים צריכה להיות באופן שקשה לגפן, ואם כן ברור שכל זמירה אחרת אפילו בשינוי אסורה. אלא שתירוץ התוספות קשה שהרי אם זומר בצורה הקשה לגפן מדוע אמר ריש לקיש הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות, הרי גם צורת הזמירה מעידה על מטרתה? עונה על כך החזון איש בסימן יש אות יד: "ונראה דוודאי אי אפשר לפרוש דכסח באופן

שאינו מועיל דאם כן למה אמר הלב יודע וכו'... אלא כוונתם שכל זימור צריך דקדוק וחכמה. והרבה מומין יש באילנות שגורמים גרעון בגידולן ובפירותיהן, וכל זימור שאינו על צד הדקדוק עושה גרעון בפירות, ובשבת חשיב זומר דסוף סוף הזמירה הועילה ככל זומר אף שלא דקדק כהוגן, אבל לעניין שביעית כיון דאין עושין כן והוא נתכוון לעצים שרי, אבל אם נתכוין לזימור אסור..."

כלומר החזון איש מצריך שיהיה שינוי בזמירה וצורך לעצים כדי להתיר לכתחילה. אבל האם זמירה בשינוי ללא צורך לעצים הינה מלאכה דאורייתא? מתוך דברי החזון איש נראה שנוטה להקל, ומכיוון שמשנה ממהות הזמירה (שהזמירה צריכה דקדוק) ואפילו גורם נזק אי אפשר לומר שזוהי הזמירה האסורה בתורה, שהרי זהו בדיוק ההבדל שעושה החזון איש בין זמירה בשבת לזמירה בשביעית. ואם כן הזמירה בשינוי הינה רק איסור דרבנן ובמקום הפסד ניתן לעשותה על ידי נוכרי. גם מהתוספות עצמו שתירץ "שעביד בעניין שקשה לגפן" ומוסיף שלגבי שביעית "אין לאסור רק היכא דמשכיח הקרקע" אם כן אם נזמור בצורה שקשה לגפן ועלולה לגרום נזק (אמנם קטן יותר מהימנעות מזמירה בכלל) נראה שאין האיסור איסור מדאורייתא.

לסיכום: נראה גם מהתוספות וגם מהחזון איש שאם אנו זומרים שלא בדקדוק כלל וכן בצורה שקשה לגפן האיסור אינו מדאורייתא ולא זאת הזמירה שחייבים עליה, ולכן ניתן להתיר לעשותה על ידי נוכרי במקום הפסד (חוסר זמירה מסודרת שמשאירה זמורות ארוכות גורם לעתים לשינוי מבנה הגפן ולהיווצרות זרועות נוספות).

המזנב בגפנים:

במשנה בשביעית פרק ד משנה ו: "המזנב בגפנים והקוצץ קנים, רבי יוסי הגלילי אומר ירחיק טפת, רבי עקיבא אומר קוצץ כדרכו בקרדום או במגל ובמגירה ובכל מה שירצה".

מהי פעולת הזינוב? יש שפירשו (הערוך, המאירי, הרא"ש ועוד) שמזנב קוטע מקצת הגפנים להגביר כוחם כדי ליפות הכרמים, וכך הביא גם בברטנורא: "מקטע זנבות הגפנים כדי שיעבה הגזע ויגדל ויגביר כוחו, וכן הקוצץ קנים כדי שיתעבו ויוסיף כוח".

ומקשה המשנה ראשונה: "וצריך עיון דהיינו זומר דאסור מדאורייתא, והיכי שרי רבי עקיבא, והרי אסור לקצוץ בתולת השקמה ואפילו מתכוון לעצים, דמכל מקום מתקן הוא?" ומפרש הוא: "ונראה שמזנב לאו היינו זומר, דזומר היינו שקוצץ כל

הזמורות והכא אינו אלא מזנב שחותך קצה הזמורות". וכן כתב הערוך והרמב"ם דבה אינו מתקן אלא מיקל עליו שלא יתייבש מתוך כובד וריבוי הזמורות. אם כן לדעת המשנה ראשונה מותר הזינב כיוון שזו מלאכה לצורך קיום הגפן שלא תתייבש, ומותרת מדין לאוקמי אילנא.

אמנם ברור שגם לדעת הראשונים שסוברים שזינב הינו קיצוץ ראשי הזמורות, והדבר מותר משום לאוקמי אילנא, אין פעולה זו אסורה מדאורייתא, שהרי לא התירו לאוקמי פעולות האסורות מדאורייתא, ואם כן גם לשיטתם פעולת הזינב הינה מלאכה דרבנן בלבד, ובטח לדעת הרא"ש והברטנורא.

אמנם התוספות יום טוב הביא את פירוש הרמב"ם: "מזנב - שלא נתכוון לזמור", כלומר שאת פעולת הזינב היה צריך לצורך אחר, למשל לצורך עצים. (וכן כתב החזו"ן איש סימן יט אות יד דיבור המתחיל וכן יש להסתפק).

אלא שיש לשאול כעין ששאלו בתוספות בסנהדרין מדוע הדבר מותר (לדעת רבי עקיבא אפילו בלי שינוי), והרי פסיק רישא של זימור הוא? יש שפירשו כעין שתירצו בתוספות שזינב בצורה שקשה לגפן, ויש שחילקו בין זימור לזינב, שזימור הוא רק ביבשים וזינב גם בלחים, או שמזנב קוצץ כל הענפים ואינו מניח רק הגזע.

וכתב בספר תורת השביעית (עמוד קנו) דזמירה היא כריתת הענפים כדי להוסיף פירות וכדאמרו (מועד קטן דף ג עמוד א): "זמירה בכלל זריעה", כי הזריעה להביא פירות וכן הזמירה, אבל המזנב מקצץ מגוף הגפן כדי שיתעבה הגזע. וכן כתב בספר אמונ"י (דף נט) דלהשכיח הגזע לא אסירא אלא מדרבנן בעלמא, ולכן אקילו בה כשהוא מתכוון לעצים.

אם כן לסיכום בפעולת הזינב נחלקו המפרשים במהותה, יש שפירשו שהדבר מותר כדי לחזק הגפן ויש שהצריכו דווקא לצורך העצים ואינו מתכוון לזמירה, אולם ברור שפעולת הזינב הינה חיתוך הגפן, וממנה אפשר ללמוד שכל חיתוך שאינו זמירה יתכן שמותר או שאיסורו רק מדרבנן.

ולענייננו יש לשאול האם פעולת הפרה-זמירה הנעשית בכל שנה שלא לצורך זמירה אלא לצורך סילוק הזמורות ובשלב מוקדם לפני הזמירה תיחשב גם כן כפעולת הזינב, או שכיוון שבשמיטה נוספה לפרה-זמירה גם כוונת זמירה (שהרי הכורם יודע שלא יזמור השנה) יהיה הדבר אסור.

היתר הזמירה לדעת הרב קוק זצ"ל:

הרב (שבת הארץ קונטרס אחרון יא) מחלק בין זמירה שלנו לזמירה האסורה מתורה, בצורת הזמירה ובמטרתה: "הזמירה הנהוגה אצלנו, דהיינו שכורתין את כל

הענפים ומשאירים רק את גוף הגפן נראה שאינה זמירה האסורה מהתורה, אלא היא מהתולדות, ונראה שהיא הפיסול... שחותכים כל הענפים שבאילן כדי שיתעבה. ופשוט דכדי שיתעבה לאו דווקא, ואורחא דמילתא גקט, והוא הדין אם כורתים כל הענפים כדי שיישאר האילן ויאריך זמן קיומו... אבל הזמירה מימי קדם שהיא נאסרה בתורה היתה רק לחתוך חלקים מהזמורות ולא כולם, וכיוון שיש לזה שם אחר כבר אינה בכלל זמירה האמורה בתורה". ובהמשך מסביר הרב שבימינו הזמירה באה להאריך קיום האילן ולכן מותרת מדין לאוקמי.

אם כן לדעת הרב קוק זצ"ל הזמירה שנעשית בימינו אינה אסורה מדאורייתא, אולם מתוך עיון בדבריו נראה שהתכוון לאותם כרמים שזומרים ומשאירים עין בסיסית בלבד (עין הסמוכה מאוד לזרוע), ששם הדבר נעשה באמת כדי לחזק את הגפן, וההנבה יורדת בצורה משמעותית מאוד. ואמנם בכמה כרמים, במקומות שהתגלו בעיות בגפנים, התרנו לומר ולהשאיר עיין בסיסית. אולם ברוב הכרמים זומרים ומשאירים מספר זמורות בעלות מספר עיניים, ונראה שלא לכך התכוון הרב קוק זצ"ל בהיתרו.

4. סילוק זמורות (פיסוג) האם נחשב כזמירה?

פעולת סילוק הזמורות תפקידה העיקרי הוא למנוע צימות רב בגפן, דבר העלול להחלישה ולפגוע במבנה הכללי של הגפן.

פעולה זו במטרתה הינה היפך הזמירה, שהרי בזמירה כוונתנו לחתוך מקצת הזמורה על מנת שתצמח ואילו בפעולת הפיסוג אנו מעוניינים לצמצם את הצימות. ואף על פי שבהכרח מיעוט הצימות במקום אחד מביא להגברת הצימות במקום אחר, ואם כן הדבר יהיה אסור כמו כל מלאכה לאברויי אילנא, האיסור הוא איסור דרבנן, ומותר בשעת הדחק במקום הפסד ובמיוחד שנעשה על ידי נוכרי.

סיכום

ענף הכרם הוא אחד מהענפים היותר בעייתיים מבחינת השמיטה, היות ובכל הפתרונות המוצעים אין היתר מוחלט וברור.

במאמרי ניסיתי להבהיר את פעולת הזמירה, את הבעיות הכרוכות בפעולה זאת ואת הניסיונות להפוך את המלאכה לאיסור דרבנן.

יסוד ההיתר הינו בכך שפעולת הפרה-זמירה אינה נזמירה האסורה מהתורה שכן אינה בדקדוק כלל והינה רק שלב המקדים לזמירה, ולכן מותרת על ידי נוכרי בשעת הדחק.

שער שלישי
פירות השביעית

ביכורים וארבע כוסות בפירות שביעית
הרב שלמה מן ההר

גם הפסד בפירות שביעית
הרב גפתלי בר אילן